

Антон Павлович Чехов

Беда

Стругарят Григорий Петров, отколе познат като чудесен майстор и в същото време като най-безпътен селяк в цялата Галчинска община, кара своята болна бабичка в земската болница. Трябва да извърви към тридесет километра, а пътят е толкова ужасен, че с него не може да се справи държавният пощальон, а камо ли такъв мързеливец като стругаря Григорий. Точно насреща му бие остър, студен вятър. Във въздуха, накъдето и да погледнеш, се въртят облаци снежинки, така че не може да се разбере от небето ли вали сняг или от земята. От снежната мъгла не се виждат нито полета, нито телеграфни стълбове, нито гори, а когато срещу Григорий духне много силно вятърът, тогава не се вижда дори хамутът. Пусталата, слабосилна кобилка се тътри едвам-едвам. Цялата ѝ енергия отиде, за да извлича краката си от дълбокия сняг и да опъва напред шия. Стругарят бърза. Той неспокойно подскача на капрата и постоянно шиба с камшика конския гръб.

– Ти, Матрьона, не плачи... – ломоти той. – Потърпи малко. С божа помощ ще стигнем в болницата и веднага онова там, в тебе... Ще ти даде Павел Иванич капчици или кръв ще нареди да ти пуснат, или пък може на негова милост да е угодно с някакъв спиртец да те разтрие и то, такава... ще се отмахне от страната ти. Павел Иванич ще направи каквото трябва... Ще погълчи, ще потропа с крака, но ще го направи... Славен човек е, услужлив, господ здраве да му дава... Веднага щом пристигнем, първо на първо ще изскочи от своята стая и ще захване да ме кастри. „Как? Защо? – ще се развика. – Защо идеш по никое време? Да не съм някакво куче, та цял ден да се разправам с вас, дяволи? Защо не дойде сутринта! Вън! Веднага да се махаш. Утре ела!“ А пък аз ще му река: „Господин докторе! Павел Иванич! Ваше високоблагородие!“ Върви де, да опустееш макар! Дий!

Стругарят шиба кончето и без да поглежда старицата, продължава да си мърмори под носа:

– „Ваше високоблагородие! Кълна ви се, като пред бога... ето ви кръст, излязох призори. Къде мога навреме да стигна, като господ... боже мили... се е разгневил и изпратил такава виелица. Сами благоволете да видите... Колко по-благородни коне и пак не могат да тръгнат, а моят, сами благоволете да видите, не е кон, а срамотия!“ А Павел Иванич ще се намръщи и ще се развика: „Знаем ви ние! За всичко намирате оправдание! Особено ти, Гришка! Отдавна те познавам! Барем пет пъти в кръчма си се отбивал!“ А пък аз ще му река: „Ваше високоблагородие, да не съм злодеец някакъв аз или безбожник? Бабичката душа бере, умира, а пък аз ще взема по кръчмите да тичам! Какво говорите, моля ви

се! Пуси да останат тия кръчми!“ Тогава Павел Иванович ще заповяда да те отнесат в болницата. А пък аз ще падна в краката му... „Павел Иванович! Ваше високоблагородие! Благодаря най-покорно! Простете нас, глупавите, проклетите, не ни забелязвайте на нас, простите селяци! Нас с ритници трябва да ни изхвърлят, а пък вие благоволихте да се безпокоите, крачетата си в снега да цапате!“ А Павел Иванович ще ме погледне тъй, сякаш иска да ме удари, и ще рече: „Наместо да се бухаш в краката ми, по-добре щеше да бъде, глупако, да не плюскаш водка и да жалиш старицата. Пердах трябва за тебе!“ – „Наистина пердах, Павел Иванович, бог да ме убие, пердах! Но как да не ви се кланяме до земята, като вие сте наши благодетели, родни бащи? Ваше високоблагородие! Честна дума... като пред бога... плюйте ми в очите, ако излъжа: щом моята Матрьона, така де, оздравее и стъпи на краката си, всичко, което благоволихте да ми заповядате, всичко за ваша милост ще направя! Табакерчица, ако желаете, от карелска бреза... топки за крокет, кегли мога да изстружа същински задгранични... всичко ще направя за вас! Нито копейка няма да ви взема! В Москва за такава табакерка четири рубли ще ви вземат, а пък аз нито копейка.“ Докторът ще се засмее и ще рече: „Е, добре, добре... Чувствувам! Само жалко, че си пияница“ ... Аз, мое старо, разбирам как трябва да се отнасям с господата. Няма такъв господин, с когото не бих съумял да поприказвам. Само да помогне бог да не объркаме пътя. Брей, че мете! Целите ми очи налепи.

И стругарят бърбори безкрай. Ломоти несъзнателно, за да заглуши поне донякъде тежкото си чувство. На езика му има много думи, но мислите и въпросите в главата му са още по-много. Нещастие то сполетя стругаря ненадейно, изневиделица и сега той съвсем не може да се съвземе, да дойде на себе си, да съобрази. Живееше си до тоя ден спокойно, сякаш в пиянска полузабравя, без да познава мъка, нито радост и изведнъж чувства сега в душата си ужасна болка. Безгрижният лентяй и пияница, без да ще, се намери в положението на човек зает, загрижен, бързаш и дори борещ се с природата.

Стругарят си спомня, че бедата започна снощи. Когато снощи се прибра в къщи, както винаги пиян, и по стар навик започна да ругае и да размахва юмруци, старицата погледна своя лудньо тъй, както никога порано не го беше гледала. Обикновено изразът на нейните старешки очи беше мъченически, кротък както у много бити и зле хранени кучета, а сега тя гледаше сурово и неподвижно, както гледат светиците от иконите или умиращите. С тези особени и недобри очи започна нещастие то. Обърканият стругар измоли от съседа си кончето и сега кара старицата

в болницата с надежда, че Павел Иванич с прахчета и мехлеми ще върне на старицата по-раншния поглед.

– Ти, Матрьона, такава... – бърбори той. – Ако Павел Иванич попита бил ли съм те, или не, казвай „не“, и толкоз! Пък аз вече няма да те бия. Ето ти кръст. Пък и да не съм те бил от злоба? Бил съм те ей тъй, без много да му мисля. Аз те жая. Друг нямаше да го заболи, пък аз, ей на, возя те... грижа се. Ама пък вее ли, вее! Господи, да бъде волята ти! Да помогне бог пътя само да не сбъркаме... Какво, боли ли те страната? Матрьона, защо мълчиш? Питам те: боли ли те страната?

Чудно му се вижда, дето върху лицето на старицата не се топи снегът, чудно, дето самото лице някак особено се е изопнало, получило е бледосив, калновосъчен цвят и е станало строго, сериозно.

– Каква си глупава! – бърбори стругарят. – Аз ти говоря от сърце, като пред бога, а ти такава... Каква си глупава! Ама ще река да не те карам при Павел Иванич!

Стругарят отпуска поводите и се замисля. Да погледне към старицата, не се решава: страшно е! Да ѝ зададе въпрос и да не получи отговор – също е страшно. Най-сетне, за да свърши с неизвестността, той, без да поглежда старицата, напипва студената ѝ ръка. Повдигнатата ръка пада като камшик.

– Умряла е, види се. Ами сега!

И стругарят заплаква. Не му е толкова жално, колкото му е досадно. Мисли си: колко бързо става всичко на този свят! Незапочнало още неговото нещастие – и развързката му вече готова. Не свари той да поживее със старицата, да ѝ поприказва, да я погали, а тя вече умря. Четиридесет години живя с нея, но тези четиридесет години преминаха сякаш в мъгла. Не можа да усети живота от пианство, побоища и нужда. И за зла чест старицата умря тъкмо когато той почувствува, че я жали, че не може да живее без нея, че е страшно виновен пред нея.

– А пък тя ходеше ръка да подлага! – спомня си той. – Самият аз съм я пращал да проси от хората хляб, невидяло се! Тя, глупачката, трябваше още десетина години да поживее, а пък то комай сега си мисли, че аз и наистина съм такъв... Майко пресвята, къде, по дяволите, отивам? Сега не трябва лекуване, а погребение. Обръщай!

Стругарят обръща назад и с все сила почва да шибя кончето. Пътят от час на час става все по лош и по-лош. Сега вече хамутът никак не се вижда. От време на време шейната налита върху някоя млада елица, тъмният предмет одрасква ръката на стругаря, трепва пред очите му и полето на зрението пак става бяло и се върти.

„Да почнех живота отново...“ – мисли стругарят.

Спомня си той, че Матрьона преди четиридесет години беше млада, красива, весела, от богат дом. Дадоха му я за жена, защото се полъгаха по неговата сръчност. Всичко беше налице за добър живот, но бедата бе там, че след като се напи подир сватбата си и се търколи на печката, той като че досега още не се е събудил. Сватбата си той помни, но какво беше подир сватбата, убий го – не помни освен това, че пиеше, лежеше и се биеше. Така пропаднаха четиридесет години.

Белите снежни облаци почват полека-лека да сивеят. Сдрачава се.

– Къде отивам? – сепна се изведнъж стругарят. – Трябва да погребвам, а съм тръгнал за болницата... Гаче съм изумял.

Стругарят отново обръща назад и отново почва да шиба кончето. Кобилката напруга всичките си сили, пръхти и тича в ситен тръс. Стругарят току плющи по гърба й... Отзад се чува някакво тракане и той, макар да не поглежда, знае, че трака главата на покойницата върху шейната. А въздухът става все по-тъмен и по-тъмен, вятърът – все по-студен и по-остър...

„Отново да заживеех... – мисли стругарят – нов инструмент щях да си купя, поръчки ще вземам... парите на бабичката ще давам... да!“

Но ето че изтърва поводите. Търси ги, иска да ги вдигне и не може; ръцете му не работят...

„Все едно... – мисли си той. – Кончето само ще върви, то знае пътя. Да можех да подремна сега... Дорде сторим там погребение ли, панихида ли, да можех да полегна.“

Стругарят затваря очи и дреме. Подир малко чува, че конят спира. Отваря очи и вижда пред себе си нещо тъмно, прилично на къща или купна...

Трябва да слезе от шейната и да разбере каква е работата, но цялото му тяло е обхванато от такава леност, че по-добре да замръзне, отколкото да се мръдне от мястото си... И той кротко заспива.

Пробужда се в голяма стая с боядисани стени. От прозорците струи ярка слънчева светлина. Стругарят вижда пред себе си хора и преди всичко иска да се покаже солиден човек, който има представа за нещата.

– Панихидчица ще трябва, братлета, за старата! – казва той. – Да се каже на отчето...

– Добре, добре! Лежи си! – прекъсва го нечий глас.

– Душице! Павел Иванич! – учудва се стругарят, като вижда пред себе си доктора. – Вашескородие! Благодетелю!

Иска да скочи и да се бухне в краката на доктора, но чувствава, че

ръцете и нозете му не го слушат.

– Ваше високородие! Краката ми къде са! Де ми са ръцете?

– Прости се с ръцете и с краката... Оставил си ги да замръзват! Е, е... защо плачеш? Поживя си, слава богу! Горедолу изкара едно шестдесет – стига ти!

– Нещастие!... Вашескородие, това е нещастие! Извинете ме великодушно! Още пет-шест годинки да бях...

– Защо?

– Конят е чужд, трябва да го върна... Старата да погребва... И как бързо става всичко на този свят! Ваше високородие! Павел Иванич! Табакерчица от карелска бреза, най-хубава! Крокетче ще изстружа!

Докторът маха с ръка и излиза от стаята. На стругаря – амин!

1885

КРАЙ

© Ангел Каралийчев, превод от руски

Антон Павлович Чехов
, 1885

Източник: <http://bezmonitor.com>

Сканиране: Тони

Антон П. Чехов, Разкази 1880–1886, Народна култура 1969

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/2001>]